SSPF

Samverkansformen skola, socialtjänst, polis och fritid

Socialstyrelsen

Polisen

brå

Skolverket

mucf Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Sveriges Kommuner och Regioner

SIG eller SSPF?

SIG och SSPF är båda samverkansformer för att förebygga att barn och unga begår brott. Skillnaden är att de utvecklats för olika målgrupper, där SIG vänder sig till ungdomar med högre risknivå. Men i praktiken varierar målgruppen för arbetet i kommunerna. Här anges den ursprungliga tanken för respektive modell.

SSPF utvecklades för att upptäcka ungdomar i risk att begå brott eller med en begynnande kriminalitet. Här samverkar skola, socialtjänst, polis och fritidssektor.

SIG (sociala insatsgrupper) utvecklades för att stötta unga med hög risk för att begå brott att lämna en kriminell livsstil. Här samverkar i grunden socialtjänst, polis och skola.

Foto Christian Ferm/Scandinav bildbyrå
Tryck Elanders Sverige AB, april 2022

Innehåll

Om det här materialet 4

Om samverkan skola, socialtjänst, polis och fritid (SSPF) 4
Centrala komponenter i SSPF
SSPF bedrivs på olika sätt och för olika målgrupper

Organisera arbetet 5
Styrgrupp
Arbetsgrupp
Koordinator

Framgångsfaktorer för SSPF-arbetet 7
Samverkan börjar redan på planeringsstadiet
Beslutet behöver formaliseras
Komma överens om syfte och mål
Tydligt definiera målgruppen
Tydliggöra roller och ansvar
Resurser ska avsättas för arbete och åtgärder
Gemensam åtgärdsplan
Följa upp

Processen i SSPF 9
Involvera och inhämta samtycke
Viktigt att tänka på
SSPF-möte
Åtgärdsplan
Uppföljning

Att arbeta i SSPF – ett exempel 12
Om RBM-principerna

Referenser 14

Om det här materialet

Detta informationsmaterial vänder sig till verksamheter som vill starta SSPF eller ta ett omtag kring arbetsformen om den använts sedan tidigare. Materialet har tagits fram i ett samarbete mellan Socialstyrelsen, Polismyndigheten, Brottsförebyggande rådet (Brå), Skolverket, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Samtliga verkar för att stödja kommuner som arbetar med SSPF.

Materialet berör främst det individbaserade arbetet och innehåller:

- centrala komponenter i arbetet med SSPF
- framgångsfaktorer för kontinuitet och effektivitet
- råd inför att starta SSPF eller utveckla en redan befintlig
- en kortfattad beskrivning av hur SSPF-arbetet lokalt går till.

Om samverkan skola, socialtjänst, polis och fritid (SSPF)

Kommuners brottsförebyggande arbete är brett, finns på flera nivåer och kan bestå av en mängd åtgärder. Det brottsförebyggande arbetet behöver vara kunskapsbaserat. Det finns ett stort behov av samverkan och det är ofta en förutsättning för ett framgångsrikt brottsförebyggande arbete. SSPF är ett exempel på operativ samverkan runt individer.

SSPF står för samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritidssektor (t.ex. fritidsgårdar, ungdomens hus, aktörer inom civilsamhället) och är ett arbetssätt och en samverkansform som är avsedd för brottsförebyggande arbete kring barn och ungdomar som bedöms vara i riskzonen för kriminalitet och/eller missbruk.

När en ung person blir aktualiserad för SSPF kan skälet vara att någon av de samverkande aktörerna fattat misstanke om att ungdomen experimenterat med droger, börjat begå brott eller har kontakter med grupper som betecknas som kriminella. Det kan också handla om unga som på andra sätt har ett normbrytande beteende. SSPF kan vara lämpligt för både flickor och pojkar.

En viktig komponent i SSPF är möjligheten att dela information mellan aktörerna, vilket möjliggörs genom samtycke från vårdnadshavare och/eller ungdomen.

Centrala komponenter i SSPF

- SSPF-koordinator samordnar åtgärderna kring den unge.
- Deltagande aktörer ska så långt möjligt, på alla nivåer vara överens om tänkt målgrupp, tänkt syfte och tänkta resultat (tänkta mål) för SSPF-arbetet. Tydlighet underlättar också uppföljning.
- Den unge och/eller vårdnadshavare samtycker till att de medverkade myndigheterna får lämna uppgifter om ungdomen till varandra.
- Åtgärder matchas till den unges behov och situation. En åtgärdsplan upprättas, där aktörernas olika åtgärder anges, och en plan för uppföljning görs.

SSPF bedrivs på olika sätt och för olika målgrupper

SSPF finns i minst 148 svenska kommuner[1]. Arbetssättet anpassas på lokal nivå och både målgrupper och tillämpning skiljer sig mellan kommunerna. SSPF är inspirerad av den danska arbetsformen SSP, som funnits i Danmark sedan 1970-talet. I Sverige används SSPF för såväl områdesbaserat som individbaserat arbete.

Målgruppen för SSPF kan variera från kommun till kommun både vad gäller ålder och vilka barn (graden av normbrytande beteende och risk för brottslighet) som ska omfattas. Vissa kommuner använder SSPF på grupp- och områdesnivå, andra på individnivå och flera kommuner använder SSPF både på grupp-, områdes- och individnivå. SSPF tillämpas ofta på selektiv nivå (identifierade riskgrupper) men tillämpas även på unga som redan begått brott (indikerad nivå) och som antas löpa hög risk för återfall i brott.

Några viktiga begrepp

Den unge är den som aktualiseras för SSPF. I normalfallet är detta individer under 18 år, men undantag kan förekomma.

Normbrytande beteende är negativa och destruktiva beteenden som på olika sätt innebär överträdelser mot regler eller normer i det samhälle som individen lever i.

Unga med hög risk[2] innebär unga som har uppvisat normbrytande beteende och vars mönster av risk- och skyddsfaktorer indikerar en påtaglig risk för fortsatta och omfattande eller allvarliga beteendeproblem.

Organisera arbetet

Den vanligaste organiseringen av SSPF är att det finns en styrgrupp, en arbetsgrupp eller operativ grupp och en koordinator. Den sistnämnda är anställd av socialtjänsten på hel- eller deltid. I grupperna ingår representanter från de olika aktörer som ingår i SSPF, det vill säga skola, socialtjänst, polis och fritid. I samverkan kring varje enskilt barn/ungdom involveras representanter från de olika aktörerna. Även andra aktörer kan tillkomma beroende på den unges behov, till exempel hälso- och sjukvård, habilitering, civila samhället med flera.

1. Brottsförebyggande rådets årliga enkät om brottsförebyggande arbete. 2021.
2. Se Insatser för fortsatt allvarligt normbrytande beteende och återfall i brott – Kunskapsstöd för socialtjänstens arbete med barn 6–17 år. (Socialstyrelsen, 2021).

Den vanligaste organiseringen av SSPF.

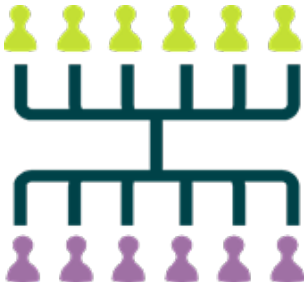

Styrgrupp

I styrgruppen ingår vanligtvis chefer från de olika aktörerna, som har mandat att besluta om åtgärder och resurser. Koordinatorn har en viktig roll i att informera styrgruppen om den lägesbild som är aktuell vad gäller grupper och individer. Styrgruppen kan återkommande besluta om resurser och åtgärder inom ramen för SSPF, alternativt ta beslut i det enskilda fallet.

Arbetsgrupp

I arbetsgruppen ingår, utöver koordinatorn, till exempel områdespolis, fältarbetare, representant för skola och fritid samt socialtjänst. I arbetsgruppen diskuteras vanligen mer allmänna frågor om aktuellt läge i området/kommunen och om hur många barn som kan vara aktuella för individinriktat SSPF. I vissa kommuner som använder SSPF endast på individnivå finns inte denna typ av områdesinriktad arbetsgrupp utan koordinatorn samlar i stället de representanter som har kännedom om den specifika unge som är aktuell.

När ett enskilt barn ska diskuteras bjuds representanter som har kännedom om den unge in av koordinatorn. Förutsatt att samtycke till informationsutbyte finns kan då information om den unge delas. En åtgärdsplan upprättas där de olika aktörernas åtgärder anges, en tidplan ska göras och tid för uppföljning ska beslutas.

Koordinator

SSPF-koordinatorn är en person som har kontakt med eller ingår i både styrgrupp och arbetsgrupp. Koordinatorn är en nyckelperson i arbetet med att driva på samverkansarbetet så att det kommer till stånd och vidmakthålls. I större kommuner och/eller stadsdelar finns ibland flera koordinatorer med olika uppgifter och funktioner. Aktuella uppgifter för koordinatorn kan bland annat vara att:

- sammankalla, hålla ihop arbetet med nätverksmöten[4] och knyta berörda aktörer till SSPF och de enskilda barnen
- ha god områdeskännedom och förmedla denna till samtliga nätverk
- vara ett kontinuerligt bollplank till samtliga aktörer vid riskbedömning på individ-, grupp- och områdesnivå
- inhämta samtycke från barn och/eller vårdnadshavare

3. Exempel från SSPF i Nordöstra Göteborg.
4. Till nätverksmöten inbjuds familjemedlemmar och betydelsefulla personer i den unges nätverk. Ett nätverksmöte är generellt sett inte ett beslutsfattande möte utan ska ses som ett forum där alla viktiga inblandade träffas och diskuterar hur personer i den unges nätverk kan bli mer engagerade, få svar på sina frågor och gemensamt förstå hur de bäst kan vara till stöd för den unge.

- kalla till regelbundna möten, se till att medverkande kommer till mötena och föra anteckningar
- upprätta åtgärdsplaner
- vara kontaktperson för den unge och vårdnadshavare
- arbeta med den unges mottaglighet så att stöd och åtgärder kan utformas på bästa möjliga sätt så att den unge kan tillgodogöra sig stödet och insatserna
- arbeta kontinuerligt med att följa upp och bedöma risk, behov och mottaglighet hos den unge
- löpande anpassa åtgärder till den unges aktuella situation och behov
- ansvara för uppföljning av både de individuella åtgärdsplanerna och SSPF-arbetet samt se till att återkoppling sker på alla nivåer.

Framgångsfaktorer för SSPF-arbetet

Följande framgångsfaktorer baseras på forskningsbaserad kunskap och på erfarenhetsbaserad kunskap som inhämtats från professionella som arbetar med SSPF.

Samverkan börjar redan på planeringsstadiet

Samverkan underlättas om alla aktörer är delaktiga från början och om den integreras i redan befintliga strukturer. Det är därför viktigt att samverka redan i planeringsstadiet av SSPF. Det är också bra om aktörerna gemensamt tydliggör och resonerar kring sina olika grunduppdrag och verksamheter för att öka förståelsen mellan varandra.

En framgångsfaktor för en bra samverkan är att arbetet är legitimerat, vilket sker genom att det förankras i kommunens strategiska brottsförebyggande råd eller motsvarande och hos ledningsfunktioner hos de samverkande aktörerna.

Beslutet behöver formaliseras

Kommunen och polisen dokumenterar ofta i polisens medborgarlöften att SSPF är aktuellt. Beslut om att SSPF ska användas förs in i överenskommelser mellan de aktörer som ingår i det brottsförebyggande arbetet. Om sådana överenskommelser saknas, behöver man skriva en särskild överenskommelse om SSPF. I denna kan det tydligt framgå vilka resurser som respektive verksamhet avser att ställa till förfogande för SSPF.

Komma överens om syfte och mål

Inledningsvis behöver aktörerna komma överens om syftet med SSPF och vilka resultat man förväntar sig av SSPF-arbetet. Ju mer överens aktörerna är om syfte, målgrupp och resultat, desto bättre är förutsättningarna för att SSPF-arbetet blir framgångsrikt. Det underlättar också uppföljning på både individ- och gruppnivå. En hjälp i arbetet är att använda sig av specifika, mätbara, accepterade, realistiska och tidsbundna mål – så kallade SMARTa[5] mål. Exempel på det kan vara ökad skolnärvaro, ökad måluppfyllelse i skolan, alternativa fritidsintressen, minskad brottslighet etcetera. Det är viktigt att samtliga deltagande aktörer kan enas om en gemensam målbild för SSPF.

5. SMARTa mål är Specifika, Mätbara, Accepterade, Realistiska och Tidsbundna.

Tydligt definiera målgruppen

Det är viktigt att målgruppen definieras tydligt så att givna insatser kan svara mot verkliga behov. Aktörerna behöver komma överens om vilka barn/ungdomar – exempelvis vilken risknivå (låg/medel/hög) för brottslighet de ska vara i – för att kunna erbjudas SSPF. Är det mest fokus på unga i riskzonen (selektiv nivå) eller unga som redan begått brott (indikerad nivå)? Principerna för RBM – risk, behov och mottaglighet kan här vara till hjälp[6]. Ska någon riskbedömningsmetod eller något skattningsintrument[7] användas för kartläggning av risk- och skyddsfaktorer?

Tydliggöra roller och ansvar

Samverkan ska ske på lika villkor så långt det är möjligt. Exempelvis behöver alla aktörer ha samma förutsättningar att delta i samverkan och ha ett likvärdigt inflytande i arbetet. Aktörernas respektive roll och ansvar och deras olikheter inför arbetet behöver klargöras. Man behöver också ha en beredskap för förändringar, till exempel en omorganisation hos någon av aktörerna. Aktörerna behöver använda ett gemensamt språk som även den unge och familjen förstår. Stöd i form av språkstöd eller kognitivt stöd bör finnas för dem som behöver det.

En förutsättning för ett långsiktigt och kontinuerligt arbete i SSPF är en SSPF-koordinator. Vanligtvis anställs funktionen i socialtjänsten, men det förekommer även andra lösningar i kommunerna. Koordinatorns roll, mandat och uppgifter behöver tydliggöras.

Man behöver även diskutera i vilket forum som beslut om resurser och liknande ska tas.

Familjens delaktighet är viktig för att nå framgång. Planering, genomförande och uppföljning av insatserna ska ske strukturerat och i god samverkan med familjen.

Resurser ska avsättas för arbete och åtgärder

SSPF-möten ska fokusera på åtgärder och resultat, inte bara vara ett forum för informationsdelning. Det är viktigt att det finns anpassade åtgärder att sätta in för respektive barn/ungdom. Genom samarbetet kan åtgärderna från de olika aktörerna bli mer samordnade. Resurser ska avsättas för arbetet och åtgärderna. Om särskilda åtgärder (exempelvis skolinsatser) ska erbjudas målgruppen, behöver dessa skapas innan arbetet startar. Vissa åtgärder kan kanske utvecklas parallellt med implementeringen av SSPF. Hur mycket tid som ska avsättas för koordinatorn behöver klargöras.

6. Se sist i materialet. För närmare information om RBM och annat som är relevant för målgruppen, se https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/barn-och-unga/barn-och-unga-som-begar-brott/
7. Läs om riskbedömningsinstrument på Metodguiden https://www.socialstyrelsen.se/utveckla-verksamhet/evidensbaserad-praktik/metodguiden/ylscmi-2.0.-youth-level-of-servicecase-management-inventory-2.0/ och resultat på SBU https://www.sbu.se/sv/publikationer/SBU-utvarderar/risk–och-behovsbedomning-av-ungdomar-avseende-aterfall-i-vald-och-annan-kriminalitet/

Gemensam åtgärdsplan

En mall för en gemensam åtgärdsplan behöver tas fram där de olika aktörernas åtgärder skrivs in för varje enskild ung person.

Följa upp

Det är viktigt att kvalitetssäkra implementeringen. Hur kan åtgärderna för de unga följas upp individuellt? Kan uppgifterna avidentifierat aggregeras så att själva SSPF-arbetet också kan följas upp? Bestäm redan vid start hur arbetet ska följas upp.

Processen i SSPF

När en ung person aktualiseras för SSPF kan det ske på flera sätt och initiativ kan tas från flera håll. Hur aktualisering ska ske behöver vara tydligt beskrivet. Koordinatorn tar emot aktualiseringen och gör en första bedömning av huruvida SSPF är lämpligt för den aktuella ungdomen. I några kommuner är SSPF en insats från socialtjänsten, men vanligast är att SSPF är en samarbetsform som leder till insatser.

Involvera och inhämta samtycke

Själva grundtanken i SSPF baseras på att den unge/vårdnadshavare samtycker till att sekretessbelagda uppgifter får delas mellan de aktörer som ska medverka. Det är bra om samtliga aktörer kan enas om vilken information om SSPF och om samtycke till informationsutbyte som ska förmedlas till unga och vårdnadshavare när SSPF erbjuds. När den unge och vårdnadshavare erbjudits SSPF inhämtas samtycke till informationsutbyte. Samtycke kan behöva inhämtas under flera steg i processen, beroende på när det blir aktuellt att dela information mellan aktörerna.

Vem som behöver samtycka till informationsutbytet varierar. När det gäller unga över 18 år är det bara de själva som behöver samtycka. Är den unge under 18 år kan det vara vårdnadshavare som behöver samtycka, till uppgiftsutlämnande ibland tillsammans med den unge.[8] I vissa fall kan unga under 18 år lämna samtycke själva, efter att man beaktat aspekter som bland annat den unges ålder och mognad, vilken information det rör sig om samt vilken typ av ärende det gäller.[9]

Varje aktör behöver säkerställa att det finns ett samtycke som är korrekt när det gäller uppgifter från den egna verksamheten.[10] Varje aktör har vidare ett ansvar för att inte lämna ut mer sekretessbelagd information än vad man har stöd för i samtycket eller i någon annan bestämmelse som bryter sekretessen.

8. Se 12 kap. 3 § OSL.
9. Se 12 kap. 3 § OSL och JO 2010/11 s. 591.
10. Se JO 2011/12 s. 557.

Viktigt att tänka på

- Samtycket behöver som regel inhämtas skriftligt. I annat fall måste man åtminstone föra anteckningar om när och hur samtycket har inhämtats.[11] Ett sätt att ta in ett skriftligt samtycke är att använda sig av en förtryckt blankett.
- Den unge/vårdnadshavare kan behöva tolk, kommunikationsstöd eller andra insatser för att kunna fatta beslut om att samtycka. Det kan vara relevant att lämna både skriftlig och muntlig information.
- Den unge/vårdnadshavare ska ges tydlig information om vad det specifika samtycket gäller.[12] Till exempel om varför uppgifter behöver delas, vilka uppgifter det handlar om, i vilka situationer uppgifterna kommer att lämnas ut och till vilka verksamheter.
- Den unge/vårdnadshavare kan alltid återkalla ett samtycke.[13] Det är därför viktigt att ge tydlig information om detta.

SSPF-möte

När samtycke till informationsdelning inhämtats finns två alternativ som nästa steg.

Alternativ 1. När en bedömning har gjorts och ändat i ett beslut om att den unge ska erbjudas SSPF kallar koordinatorn chefer för skola, socialtjänst, fritidssektor och polis som har mandat att besluta om åtgärder och resurser för den unge. Därefter kallar koordinatorn till ett möte med representanter från ovan nämnda aktörer som känner till den unge.

Alternativ 2. I de kommuner som har en styrgrupp som regelbundet ger mandat och resurser till åtgärder inom SSPF kan de representanter som känner den unge kallas direkt. Det kan liknas vid ett nätverksmöte runt den unge, dit också den unge och vårdnadshavare bjuds in.

I detta skede kan resultat av en eventuell riskbedömning delges om det inte gjorts tidigare. Ett syfte med informationsdelningen är att aktörerna ska få en gemensam bild av den unge och den unges situation för att kunna sätta in rätt åtgärder. Relevanta frågor under informationsdelningen kan vara: Hur beskrivs individens behov och situation av olika aktörer? Finns det bland aktörerna olika åsikter om hur situationen bör förstås eller hanteras?

Nästa steg i processen är att upprätta en åtgärdsplan.

Åtgärdsplan

Åtgärdsplanen för varje enskilt barn blir ett viktigt dokument i SSPF. Det ska inte förväxlas med den genomförandeplan som socialtjänsten gör för biståndsbedömda insatser. Åtgärdsplanen i SSPF innehåller alla samverkande aktörers olika konkreta åtgärder rörande den unge och familjen. Till exempel vilka insatser som socialtjänsten beviljar till barn och familj[14] och vilka

11. Se JO 2010/11 s. 591 och JO 2010/11 s. 638.
12. Se bl.a. JO 1990/91 s. 366 JO 2006/07 s. 355, JO 2011/12 s. 557, JO 2017/18 s. 99.
13. Jfr 12 kap. 2 § OSL och bl.a. JO 2006/07 s. 355.
14. I Socialstyrelsens kunskapsstöd Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott – Kunskapsstöd med rekommendationer för socialtjänstens arbete med barn 6-17 år finns rekommenderade insatser för målgruppen. https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2021-11-7626.pdf

åtgärder som skolan kommer att vidta. Skolans utredning kan exempelvis visa att särskilt stöd och anpassning av skolmiljön behövs eller att den unge har en funktionsvariation som kräver extra anpassningar. Hur ser den unges fritid ut, finns intressen och förmågor att bygga vidare på? Vad kan polisen göra för att bidra, kanske hålla kontakt med vårdnadshavare och informera när den unge påträffas i olämpliga miljöer?

I de fall ytterligare samverkansaktörer finns med ingår även deras åtgärder i åtgärdsplanen. Sist men inte minst ska den unge och vårdnadshavare tillfrågas, dels om vad de kan bidra med för att förhindra en fortsatt negativ utveckling, dels hur de kan vara delaktiga i uppföljning.

Åtgärderna behöver syfta till att minska riskfaktorer och stärka skyddsfaktorer runt den unge. Ofta behöver såväl den unge som vårdnadshavare få tillgång till stödåtgärder.

När åtgärdsplanen är upprättad ska uppföljningsmöten bokas in och beslut tas om hur åtgärderna ska dokumenteras. SSPF-koordinatorn har ansvar för att följa åtgärderna mellan nätverksmötena.

Uppföljning

En bra uppföljning av åtgärdsplanerna fyller två syften. Dels att visa huruvida den enskilde unge fått de åtgärder som överenskommits och huruvida de haft avsedd effekt, dels visa huruvida det lokala SSPF-arbetet ger avsedda resultat på gruppnivå. Resultaten av uppföljningarna kan visa på behov av ändringar i målgruppsformulering eller tillvägagångssätt.

För att uppföljningar ska vara möjliga och meningsfulla är det viktigt att de mål som sätts upp för både enskilda individer och för SSPF-arbetet är tydliga och mätbara. Här kan SMARTa[15] mål användas för målformuleringar.

Följande frågor kan ställas vid uppföljning:

Har åtgärderna genomförts enligt plan? Har resultaten blivit de tänkta? Om inte, varför? Behöver någon annan åtgärd sättas in i stället eller räcker det med att den givna åtgärden förändras på något sätt? Behöver åtgärdsplanen ändras på grund av förändrade omständigheter?

SSPF bör inte avslutas förrän alla mål och eventuella delmål är uppfyllda och den ursprungliga oron för den unge upphört eller minskat tillräckligt. Lika viktigt som det är att förankra själva SSPF-arbetet på alla nivåer, är det att redovisa resultat på alla nivåer, från strategisk till operativ nivå. En ledning som efterfrågar resultat och en struktur för uppföljning av arbetet har visat sig vara betydelsefullt eftersom det skapar engagemang och motivation för de inblandade.

15. SMARTa mål är Specifika, Mätbara, Accepterade, Realistiska och Tidsbundna.

Att arbeta i SSPF – ett exempel

För att konkretisera flödet i SSPF följer en fallbeskrivning som visar hur gången i SSPF kan se ut.

Lou

Lou är 14 år och har väckt omgivningens oro eftersom hen har en ökad skolfrånvaro, har testat positivt på cannabis och har börjat umgås med ett gäng som betecknas som kriminellt i bostadsområdet. I Lous kommun bedrivs sedan ett par år SSPF och det är skolan som anmäler Lou till SSPF. Tidigare har polisen gjort en orosanmälan avseende Lou till socialtjänsten[16], vilket lett till att en barnavårdsutredning inletts. SSPF-koordinatorn Anja tar emot skolans aktualisering för SSPF och kontaktar därefter Lou och hens vårdnadshavare för att dels berätta vad SSPF är, dels inhämta samtycke till informationsutbyte mellan aktörerna. Samtyckesblanketten är utformad så att det tydligt framgår vad samtycket omfattar.

En riskbedömning görs och därefter hålls ett första SSPF-möte med chefer för Lous skola, socialtjänst, polis och den lokala fritidsgården. Mötet resulterar i ett beslut om att gå vidare till nästa steg i SSPF. Det beslutas också att extra resurser för Lou kan sättas in från samtliga aktörer om det skulle behövas. Koordinatorn Anja bjuder sedan in de personer från skolan och fritidsgården som känner Lou närmare. Polisens representant och den handläggare som kopplats på från socialtjänsten bjuds också in, liksom Lou själv och hens föräldrar.

Vid mötet tillämpas det samtycke till informationsutbyte som skrivits på igen och alla närvarande berättar om sin bild av Lou, hur oron ser ut och vilka riskfaktorer som finns. De diskuterar också vilka skyddsfaktorer, styrkor och resurser som kan komma till nytta för Lou.

Vid mötet tar man fram en åtgärdsplan för Lou där det framgår vad alla aktörer ska bidra med, inklusive Lou själv och familjen. Åtgärdsplanen baseras på en bedömning av vilka skyddsfaktorer som behöver stärkas och vilka riskfaktorer man behöver arbeta med. Lou tillfrågas om sina intressen och sin inställning till SSPF och till det som föreslås. Vid mötet beslutas när uppföljning ska ske och vad som är mål för Lous plan framåt. De involverade aktörernas insatser/åtgärder blir följande:

Socialtjänstens *insatser blir drogtester och behandlingsprogram för hens cannabismissbruk samt ett intensivt familjebehandlingsprogram, FFT- funktionell familjeterapi.*

Skolans *åtgärder blir extra stöd för att öka närvaron samt extra anpassningar i skolmiljön för Lou.*

16. Även om ingen tidigare kännedom hos socialtjänsten funnits hade någon av aktörerna i ett mer akut skede kunnat göra både en aktualisering för SSPF och en orosanmälan till socialtjänsten (14 kap. 1 c § SoL).

Polisen *åtar sig att hålla kontakt med föräldrarna och att köra hem Lou om hen påträffas i miljöer eller situationer som anses olämpliga för hen.*

Lou har inte något särskilt fritidsintresse men är ibland på **den lokala fritidsgården**. *Hen har en bra relation med speciellt en fritidsledare och denne åtar sig att prata vidare med Lou om alternativa möjligheter vad gäller fritidsintressen. Eftersom Lou har en intellektuell funktionsnedsättning behöver alla aktörers åtgärder anpassas efter det.*

Vid mötet beslutas hur ofta uppföljningsmöten ska ske. Vid påföljande möten följs respektive åtgärd och dess resultat upp. Har insatserna fungerat som tänkt för Lou och hens familj? Om inte, vad behöver göras annorlunda? Saknas till exempel barn- och ungdomspsykiatrins medverkan? Behöver de kopplas in och i så fall hur? Och så vidare. Koordinatorn Anja håller kontakt med Lou och föräldrarna och stämmer av regelbundet.

Om RBM-principerna

När målgruppen för SSPF ska definieras kan RBM-principerna vara till hjälp[17].

RBM kan formuleras i tre huvudprinciper

Risk handlar om att insatsernas omfattning ska matcha individens risknivå. Unga med hög risk för fortsatta beteendeproblem ska alltså ha den mest intensiva behandlingen. En annan aspekt av riskprincipen är att undvika att blanda individer med olika risknivå i gruppbehandling eller i institutionsvård.

Behov handlar om att insatser generellt ska inriktas mot de riskfaktorer som enligt forskning är viktigast att arbeta med för att minska återfall. Insatserna ska riktas mot de faktorer som driver den enskildes normbrytande beteenden.

Generell mottaglighet handlar om att använda de behandlingsmetoder och komponenter som enligt forskning ger bäst effekt: strukturerade, beteende- och färdighetsorienterade insatser med utgångspunkt i kognitiv beteendeterapi (KBT) och social inlärningsteori.

Specifik mottaglighet handlar om att anpassa genomförandet till individens förutsättningar för att tillgodogöra sig behandlingen. Motivation och individuella svårigheter, som exempelvis bristande språkförståelse, adhd och intellektuell funktionsnedsättning, är viktiga faktorer här.

17. Insatser och RBM-principerna finns att läsa om i: Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott – Kunskapsstöd med rekommendationer för socialtjänstens arbete med barn 6–17 år, Socialstyrelsen 2021 och Vägledning om arbete med sociala insatsgrupper (SIG) Med grund i principerna Risk, Behov och Mottaglighet (RBM). Andershed och Sollerman, Örebro Universitet 2022.

Referenser

Relevant litteratur

Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott – Kunskapsstöd med rekommendationer för socialtjänstens arbete med barn 6–17 år, Socialstyrelsen 2021.

Socialstyrelsen (2012a) Kartläggning av samverkansinterventioner med syfte att motverka en kriminell livsstil bland unga. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2012b) Samverkan i sociala insatsgrupper. Vägledning för lokalt arbete i syfte att motverka en kriminell livsstil bland unga. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2016a) Sociala insatsgrupper. Lokal samverkan för att förhindra ungdomar från att begå brott. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2016b) Utvärdering av sociala insatsgrupper. Delredovisning av ett regeringsuppdrag. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2020) Studier om sociala insatsgrupper. Resultatuppföljning av ungdomar i SSPF och utveckling av lovande arbetsformer. Stockholm: Socialstyrelsen

Söderberg, Christina (2016) Individriktad brottsprevention – om SSPF och viljan att samverka. Lic. Linköpings Universitet.

Söderberg, Christina & Johansson, Kerstin (2018) Brottsförebyggande samverkan, skydd och kontroll. I: Dahlstedt, Magnus (red.) Gränsöverskridande socialt arbete. Teorier, tillämpningar, tolkningar. Falkenberg: Gleerups.

Turner, Russell, Nilsson, Åsa & Jidetoft, Nina (2015) SSPF – Ett fokus på ungdomar i riskzon. En implementeringsutvärdering av samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid för att motverka kriminalitet och missbruk. Fou-rapport, 2015:2. Göteborg: FoU i Väst/GR.

Wollter, Filip, Kassman; Kassman, Anders & Oscarsson, Lars (2013) Utvärdering av sociala insatsgrupper: individinriktad samverkan kring unga i riskzonen. Stockholm: Rikspolisstyrelsen: Ersta Sköndal högskola.

Vägledning för stadsdelsförvaltningarnas arbete med sociala insatsgrupper (målgruppen 12– 20 år) Stockholms stad. 2021.

Zhuchyna, Olena (2016) ”Getting the agencies together”: a qualitative study of the professionals’ perceptions of collaboration in prevention of juvenile criminality. Masteruppsats. Göteborgs Universitet.

Övriga källor

Brås inventering i årlig enkät om hur många SIG-verksamheter som finns i landet, vad de önskar för nationellt stöd m.m. 2020/2021.

Nätverk för samordnare i SIG, frågor och svar i digitalt samarbetsrum via SKR 2020– 2022.

Digitala nätverksträffar med samordnare för SSPF och SIG 2021– 2022.

Erfarenheter inhämtade av SIG-samordnare från hela landet via Örebro kommun 2016– 2020.

Vägledning för stadsdelsförvaltningarnas arbete med sociala insatsgrupper (målgruppen 12– 20 år). Stockholms stad. 2021.

SSPF är en samverkansform för skola, socialtjänst, polis och fritid. Detta material vänder sig till verksamheter som vill börja arbeta enligt SSPF eller ta ett omtag om arbetsformen använts sedan tidigare.

I materialet redovisas ett antal framgångsfaktorer för en effektiv och hållbar start. Materialet innehåller också en kortfattad beskrivning av hur SSPF-arbetet går till i praktiken.

Artikelnummer 2022-6-8047